

Från två år till tre veckor

Lyckat projekt kortade väntetiden

Patienter med symtom från nacken kunde få vänta i två år på en bedömning av en neurokirurg på Karolinska Universitetssjukhuset i Solna.

Då föreslog sjukgymnasten Margareta Jonsson att en sjukgymnast kunde göra en första bedömning istället för en neurokirurg.

Ett projekt startades och snabbt var väntetiden nere på tre veckor!

MARGARETA JONSSON är sjukgymnast och har en specialisttjänst i neurologi/neurokirurgi vid NeuroSpinalsektionen vid Sjukgymnastikliniken, Karolinska Universitetssjukhuset i Solna. Under 2004 startade hon tillsammans med neurokirurgkliniken ett projekt för att minska väntetiderna för patienter med symtom från halsryggen.

– Jag föreslog verksamhetschefen att vi sjukgymnaster skulle kunna göra en första bedömning med syfte att minska väntetiden och antalet läkarbesök, berättar Margareta.

Snabbt fick hon verksamhetschefens mandat att sätta igång ett försöksprojekt, även om några få neurokirurger inte var lika förtjusta. Men en lyckad idé är svår att stoppa. Först strukturerade Margareta upp vilka bedömningsinstrument och utvärderingsformulär som skulle tas med. Och i september 2004 började hon bedöma patienterna.

– När jag började var väntetiden för att få en bedömning om eventuell operation ett och ett halvt till två år. På några månader var den nere på tre veckor! Och den väntetiden har vi hållit sedan dess, säger Margareta.

Bedömningen som hon gör tar ungefär 45 minuter, där både ett längre samtal och en noggrann undersökning ingår.

– Det allra viktigaste är en grundlig

FOTO: LOIS STEEN VIVANCO

Adekvat hjälp snabbt. Att specialistsjukgymnasten Margareta Jonsson gör vissa nackbedömningar istället för neurokirurgerna har kortat väntetiden på Karolinska Universitetssjukhuset från två år till tre veckor. En stor vinst är att patienterna snabbt får adekvat hjälp på rätt vårdnivå.

anamnes med sjukdomshistoria, sedan får patienten göra en smärtskattning enligt Borg CR 10 –skalan samt en smärtutbredningsteckning. Vidare undersöker jag neurologiska bortfall, känsel, styrka och reflexer.

Formulär för nackfunktion, (NFI) och livskvalitet (EQ-5D) fylls också i vid detta tillfälle. De används som utvärderingsinstrument vid de uppföljningar som görs efter en respektive tre månader om patienten opereras.

Våren 2006 blev denna rutin en permanent del av Sjukgymnastiklinikens

verksamhet. Och idag är alla kollegor nöjda. Genom att samla data från totalt 832 patienter, från starten 2004 fram till maj 2008, har man också kunnat visa att endast 25 procent av dem behövde träffa en neurokirurg samt att bara åtta procent av alla patienter var aktuella för operation.

Några hälsoekonomiska beräkningar har ännu inte gjorts, men enligt Margareta borde det handla om stora vinster både för patienterna och för samhällsökonomin.

– Ett sjukgymnastbesök är för det för-

sta billigare än ett neurokirurgbesök, dessutom får de som är sjukskrivna snabbare en adekvat bedömning och vård och rehabilitering på rätt vårdnivå, vilket gör att de kan vara tillbaka i arbete snabbare.

EN DEL I DEN NYA rutinen är att alla remisser som kommer in bedöms av en neurokirurg, som prioriterar remisserna där akuta patienter med symtom orsakade av tumör, trauma eller med snabbt progredierande bortfallssymtom kommer direkt till neurokirurg. Övriga remisser skickas till sjukgymnast.

– En del remitter utifrån har inte tyckt om att deras patient skulle få träffa en sjukgymnast och inte en neurokirurg. Men andra remitter har förstått hur allt går till och skickar ibland remissen direkt till mig.

De flesta patienter som Margareta träffar har degenerativa nacksjukdomar och är mellan 45 och 60 år gamla.

– Det är förvånansvärt många av dem som aldrig har provat sjukgymnastisk behandling, många har bara träffat en läkare och sedan remitterats hit, säger hon.

Numera är det ett krav från neurokirurgens sida att patienten alltid ska ha behandlats av sjukgymnast innan en eventuell operation.

Margareta vill gärna sprida idén om att sjukgymnaster kan ta ansvar för att korta köer på detta och liknande sätt.

– Jag har hållit föredrag i olika sammanhang om vårt arbetssätt, nu senast på McKenzieföreningens årsmöte. Men jag vet att detta arbetssätt även finns på bland annat Spine center på Löwenströmska sjukhuset, på ortopederna i Östersund och även har påbörjats på Akademiska sjukhuset i Uppsala.

Men det handlar inte bara om bättre logistik, det handlar om bättre vård. Specialistsjukgymnaster som kortar väntetiderna med snabba bedömningar, kan också minska patientens lidande och risken för ökande funktionsbortfall.

– Många patienter med neurologiska bortfallssymtom missas ute i vården och det är ofta mycket allvarigare än vad läkarna på vårdcentralen bedömt, säger

Margareta och tillägger.

– Det har hänt att jag direkt efter min bedömning har fått hämta en rullstol och köra ner patienten till kirurgen för en akut operation.

Gertrud Nilsson, 65 år, bor i Gustavsberg utanför Stockholm. Hon är ett aktuellt exempel på att man kan söka hjälp en längre tid, innan man får rätt behandling. Förra våren fick Gertrud allt värre symtom från halsryggen. De yttrade sig i känselbortfall i fingrarna, muskelsvaghet i händerna, nervsmärtor i högra armen och en uttalad svaghet i det vänstra benet. I vardagen märktes det också genom att hon inte kunde lyfta ut saker ur kökskåpen, ”jag tappade allt i golvet”, att hon inte orkade hänga tvätt och att det vänstra benet släpade när hon gick.

”Det har hänt att jag direkt efter min bedömning har fått hämta en rullstol och köra ner patienten till kirurgen för en akut operation.”

– Att handarbete är mitt stora intresse, men det fick jag sluta med, för min finmotorik fungerade inte alls, berättar Gertrud. Dessutom fick hon allt svårare att sköta sin personliga hygien.

Gertrud sökte först upp en lokal sjukgymnast, men denna ville inte röra Gertruds nacke förrän hon hade pratat med Margareta Jonsson på Karolinska. Det skulle senare visa sig vara ett mycket klokt beslut. Magnetrontgenbilder som togs efter en tid visade att Gertrud hade svåra förslitningar på flera ställen i nacke och rygg och att både en nervrot och ryggmärg hade blivit klämda.

Innan Gertrud fick adekvat vård för sina besvär hann hon även träffa både en allmänläkare och en ortopedläkare. De gjorde bara mycket hastiga undersökningar och ingen av dem förstod allvaret.

– Ortopeden påstod att jag hade kar-

paltunnelsyndrom. Och den läkare som remitterade till röntgen var mycket sen med att reagera på röntgensvaret.

EFTER EN LÄNGRE TID skickades dock en remiss till neurokirurgen på Karolinska Universitetssjukhuset i Solna. Och i november förra året, fick hon ett brev därifrån, där det stod att hon skulle få träffa en sjukgymnast för en bedömning.

– Min omedelbara reaktion var att det var konstigt. Jag skulle ju träffa doktorn! Men när jag sedan fick träffa Margareta och hon gjorde en grundligare undersökning än de läkare jag träffat kände jag mig trygg. Det var också hon som såg till att jag fick göra operationen ganska snabbt efteråt och slapp vänta ett halvår till.

Av Margareta fick Gertrud även stränga förhållningsorder att vara försiktig fram till operationsdagen och inte utsätta sig för risken att ramla. Ett fall kan få svåra konsekvenser när det är trångt runt nervrötter och ryggmärg.

I SLUTET AV MARS har det gått drygt en vecka sedan Gertrud blev opererad, det sitter en stor vit plåsterlapp ganska långt nere på halsen till höger. Gertrud vill helst inte bli fotograferad, inte för plåsters skull, snarare för att hon inte är nöjd med dagens frisyr. Operationen däremot är hon nöjd med.

– Svagheten i benet är helt borta. Både en läkare och en sjukgymnast har kollat min styrka och känsel i händerna och det är redan mycket bättre, säger Gertrud.

Nervsmärtan i armen består dock ännu, men det är helt normalt enligt Margareta.

– Området kring operationen kan vara svullet upp till åtta veckor efter operationen, så att du redan märker av en förbättring av symtomen är ett gott tecken, uppmuntrar Margareta.

Gertrud själv hoppas på att snart kunna börja handarbete igen och att baka.

– Jag har bakat mitt eget bröd i alla år och längtar verkligen efter att börja kavla och knåda deg igen. Det ska också bli skönt att kunna ta grejer i skåpen utan att tappa dem.

LOIS STEEN VIVANCO